

Svetisismien sanakirjaa.

Käännöskielessä esiintyy usein merkityslainoja, s. o. sanojen käyttöä merkityksessä, joka on saatu vieraasta kielestä ja jossa suomen kieli käyttää aivan toista sanaa tai lausetapaa. Ruotsia osaamattoman suomalaisen on vaikea ymmärtää esim. sanontaa: »*Ihmettelen*, mitä kello on.» Ei olekaan kysymys ihmettelemisestä, vaikka ruotsissa samoin kuin englannissa on vastaava verbi. Suomalainen sanoo: »Mitähän kello on?» Paljon ruotsia lukenut suomalainen voi oudosti sanoa: »Teos *puhuttelee* lukijaa», huomaamatta että suomeksi on sanottava: »Teos miellyttää lukijaa.»

Seuraavassa esitetään eräitä sellaisia yleisiä merkityslainoja, joita ei suomen kielessä tarvita ja jotka osittain tuntuvat hyvin epäsuomalaisilta.

A n t a-sanaa käytetään oudoksuttavan ruotsinmukaisesti, kun sanotaan: »*Isä antoi* häät tyttärelleen.» Suomalainen puhuu tässä tapauksessa häiden pitämisestä. Samoin mieluummin *pitää*, *tarjota* päivälliset kuin *antaa* p. Verkkopallopelissä ei palloa *anneta takaisin*, vaan se *palautetaan*.

A v a t a-verbin käyttö on suomen kielessä suppea-alaisempi, konkreettisempi kuin ruotsissa. Ei pitäisi sanoa: »Japani aikoo *avata* sodan Venäjää vastaan», vaan: J. aikoo *aloittaa* s. Samoin: »*Rutto avasi* kamalan voittokulkunsa Suomeen» (aloitti). »Kaupunki sijaitsee sen rajan läheisyydessä, jolla vihollisuudet *avattaisiin*.» Lääkärit puhuvat *paise* *avaamisesta*, mutta ei pitäisi unohdtaa, että suomeksi *paise puhkaistaan*.

H e r ä t t ä-sana on saanut ruotsin kielen vaikutuksesta tarpeettoman laajan käytön. Sen sijaan että sanotaan esim.: *herättää* ajatus, kysymys, keskustelu, epäilyksiä, erimielisyyttä, harrastusta, iloa, levottomuutta, pahaa verta, vastakaikua, on syytä harkita, eivätkö esim. seuraavat sanonnat ole suomalaisempia: *synnyttää* ajatus, epäi-

lyksiä, harrastusta, iloa, levottomuutta, vastakaikua, *nostaa* kysymys, *virittää* ajatus, keskustelu, *aiheuttaa* erimielisyyttä, *saada aikaan* levottomuutta.

K a t k e r a: »*Katkerat* taistelut jatkuvat»; mieluummin *ankarat*, *kiivaat*, *kovat* taistelut. Sanan käyttö tässä yhteydessä on tuskin vanhempi nykyistä sotaa ja palautunee saksankielisten tiedonantojen liian orjalliseen suomentamiseen.

L a s k e a-sanaa käytetään ruotsin vaikutuksesta merkityksessä, jossa pitäisi olla *lukea* tai jokin muu sana: »Se on *laskettava* hänen ansiokseen» (luettava). »En *laske* sitä miksikään» (en lue; en pidä sitä minään). »Tuomarit *laskivat* itsensä kansalliseen ylimystöön» (lukeutuivat). »Se myötätunto, johon hän on *laskenut*» (jota hän on odottanut, toivonut, johon hän on luottanut). Berliini *laskee* yhä Saksan pikaiseen väliintuloon» (luottaa).

L y ö d ä-verbiä vastaavalla ruotsin kielen slä-sanalla on hyvin monivahainen käyttö, joka pyrkii vaikuttamaan suomalaisen vastineen merkitystehtäviin. Sydämen, valtimon *lyömisen* ollessa kysymyksessä on syytä muistaa, että suomessa on myös sanat *sykkiä*, *tykkiä*, *tykyttää*. Epäsuomalaisilta tuntuvia sanontoja ovat: »Laineet *lyövät* rantoja vasten» (loiskivat). »Salama *löi* alas» (iskä). »Hän *löi* kätensä tytön kaulan ympäri» (kietoi). »Hän tahtoo *lyödä* kaiken alleen» (anastaa, korjata omakseen, haltuunsa; vallata).

M i t t a k a a v a on hyvin tavallinen ilmauksessa *suuressa mittakaavassa*, joka on liian sananmukainen suomennos ruotsin sanonnasta *i stor skala*. Paremmin sanotaan *suuressa mitassa*, *määrässä*.

N u m e r o l l i n e n on sana, jota ei suomen kielessä tarvittane, ei ainakaan yhteydessä *numerollinen* ylivoima, joka on suomeksi *lukumääräinen* ylivoima tai *suurempi* määrä.

Sulkea: »Tämä ei *sulje pois* sitä mahdollisuutta» (ei tee sitä mahdottomaksi). »Se mahdollisuus ei ole *poissuljettu*» (se m. on olemassa).

Suuruus-sanaa ei pitäisi käyttää kokoa merkitsemässä, esim.: »Sitä suuruutta meillä ei ole.»

Tarjota: »Jos kykenisimme *tarjoamaan* tehokasta vastarintaa» (tekemään). »Puutarha *tarjosi* omituisen näyn» (oli omituisen näköinen).

Tänään on päässyt viime aikoina melko yleiseksi ruotsinmukaisesti käytettynä, esim.: »Tutkimuskojeemme rekisteröivät *tänään* valtavia avaruuden katastrofeja, jotka ovat tapahtuneet Kristuksen syntymän aikoina»; tarjotetaan: *meidän päivinä, nykyään*. »*Pohjoismaiden kasvat* *tänään*» on liian orjallinen suomennos ruotsin sanonnasta »Nordens ansikte i dag», hyvää suomea olisi: Miltä Pohjoismaat tällä hetkellä näyttävät. Saksankielistä sanontaa »Die Ehe von heute» ei ole käännettävä *avioliitto tänään* tai *tämän päivän avioliitto*, vaan *nykyajan avioliitto*.

Ulkoeurooppalainen on epäsuomalainen muodostus merkityksessä *Euroopan ulkopuolella oleva, ei-eurooppalainen*, esim. *ulkoeurooppalaiset* valtiot (de utomeuropeiska staterna). Vrt. *ulko-suomalaiset*, joka on = Suomen ulkopuolella asuvat suomalaiset.

Vaali: »Meillä ei ole muuta *vaalia*» (valintaa). »Hän on tehnyt *vaalinsa*» (valintansa; hän on puolestaan valinnut, valittavansa valinnut).

Vapaa: »Jaetaan *vapa*osakkeita» (ilmaisia o.). »Luettelo lähetetään *pyydettyä* *vapaasti*» (ilmaiseksi).

Välittön ja välittömästi ovat

aiheettomia käännöslainoja sanottaessa esim.: »rintaman *välittömässä* läheisyydessä» pro *aivan lähellä rintamaa*; »kuolema seurasi *välittömästi*», suomalainen sanoo: kuolema seurasi *heti*.

Yksinkertaisesti: »Hänet *yksinkertaisesti* ajettiin ulos» (muutta mutkitta, suorastaan, ilman muuta). »Sinä et *yksinkertaisesti* ymmärrä tätä asiaa» (suoraan sanoen).

Epäsuomalaisia lausetapoja, jotka olisi korvattava fennistisellä, supisuomalaisella sanonnalla, esiintyy varsinkin suomennoksissa. Eräät sellaiset ovat päässeet yleisiksi. Muutamia esimerkkejä: Menee päätä pahkaa naimisiin *ensimmäisen parhaan* kanssa (kenen kanssa hyvänsä). *Kuinka maailmassa* olet voinut tehdä niin? (kuinka ihmeessä). Täällä ei ole *sallittu* tupakoida (lupa). Se mahdollisuus on *poissa laskuista* (sitä mahdollisuutta ei voi ottaa lukuun). Onko teille *tunnettua*, milloin kokous on? (tiedättekö, onko tiedossanne). Kertomukset ovat yhtäpitäviä *toistensa kanssa* (keskenään). Hän *yhdistää* eläytymiskykyynsä myös tarkan huomiokyvyn (hänen eläytymiskykyynsä yhtyy myös tarkka huomiokyky). *Otan vapauden* ilmoittaa (rohkenen). Hän on kuin nyljetty hylje *siinä, missä hän seisoo* jäisen suihkun alla (seisoessaan siinä). Se *lankeaa luonnostaan* (on itsestään selvää). Hän *tunsi itsensä* sen johdosta *imarrelluksi* (se mairitteli häntä, hiveli hänen mieltään). Hän sairasteli *nuorina vuosinaan* (nuoruudessaan). Isku on otettu vastaan *yhteenpuruihin hampain* (hammasta purren). Olen sitä *mielipidettä* (mieltä). *Aseistettu* mies (aseellinen). *Kuollut* kappale (eloton).

E. A. S.